

Vitenskapelig navn: ***Ruppia cirrhosa*** (Petagna) Grande

Norsk navn: **Skruehavgras**

Familie: Ruppiaceae - havgrasfamilien

Artsbeskrivelse

Skruehavgras *Ruppia cirrhosa* er en flerårig permanent neddykket langskuddsplante (elodeide). Planten er grønn og ofte noe rødaktig eller gulrød, særlig omkring bladfestene. Den har en krypende hvit, nesten gjennomskinnelig, jordstengel. Ved hvert ledd på jordstengelen går det ut 1-2 røtter og en opprett stengel. Stengelen kan bli 50-60 cm lang og er rikt grenet.

Figur 1. Skruhavgras *Ruppia cirrhosa* kan danne tettvokste, nesten ugjennomtrengelige bestander på grunt vann i brakkvannsbukter og poller. Saltnes, Råde. Foto: ©Birna Rørslett.

Bladene er mørkegrønne, ofte noe rødlig, 0,5-1 mm brede og med 1 nerve. Bladspissen er symmetrisk og avrundet med mange karakteristiske tenner i kanten (figur 2).

Bladslirene er oppblåste, uten eller med ganske kort slirehinne (Schou et al 2017). Tydeligst oppblåst er slirehinnene øverst, omkring blomsterstandene (figur 3).

Figur 2. Bladene av skruehavgras er svært smale 0,5-1mm brede og har en temmelig butt og symmetrisk bladspiss. Ytterst mot spissen er det tydelige bladtenner i kanten. Midtnerven og sidenerver er utydelige. Saltnes, Råde. 5X forstørret. Foto: ©Birna Rørslett.

Aksskafet er 10-30 cm langt og legger seg etter hvert på vannoverflata (figur 4). Akset har 2 blomster, som sitter parvis i de øvre bladenes slirer. Hver blomst har 2 støvbærere og 4 fruktblad. Stilkene med smånøttene danner en karakteristisk halvskjerm, som sitter på den etter hvert lange og spiralformete aksstilken (figur 5 og 6). Smånøttene er eggformete med et kort nebb (figur 7).

Figur 3 (over). Blomsterakset er innesluttet av en oppblåst bladslire før blomstringen. 0,7X forstørret. Kirkeøy, Hvaler. Foto: ©Birna Rørslett.

Figur 4 (høyre). Akset bryter ut av den omsluttende slirehinnen og legger seg slakt på vannoverflaten, hvor pollenet spres. Kirkeøy, Hvaler. 1X forstørret. Foto: ©Birna Rørslett.

Figur 5. Aksstilken blir etterhvert svært lang og kveiler seg ofte opp i spiralform. Kirkeøy, Hvaler. 0,5X forstørret. Foto: ©Birna Rørslett.

Figur 6 (venstre). Fruktene sitter i halvsjerm fra den lange og snodde aksstilken. Saltnes, Råde. Foto: ©Birna Rørslett.

Figur 7 (over). Fruktene har skjevt omriss og et bredt nebb øverst. Kirkeøy, Hvaler. 1,9X forstørret. Foto: ©Birna Rørslett.

Økologi

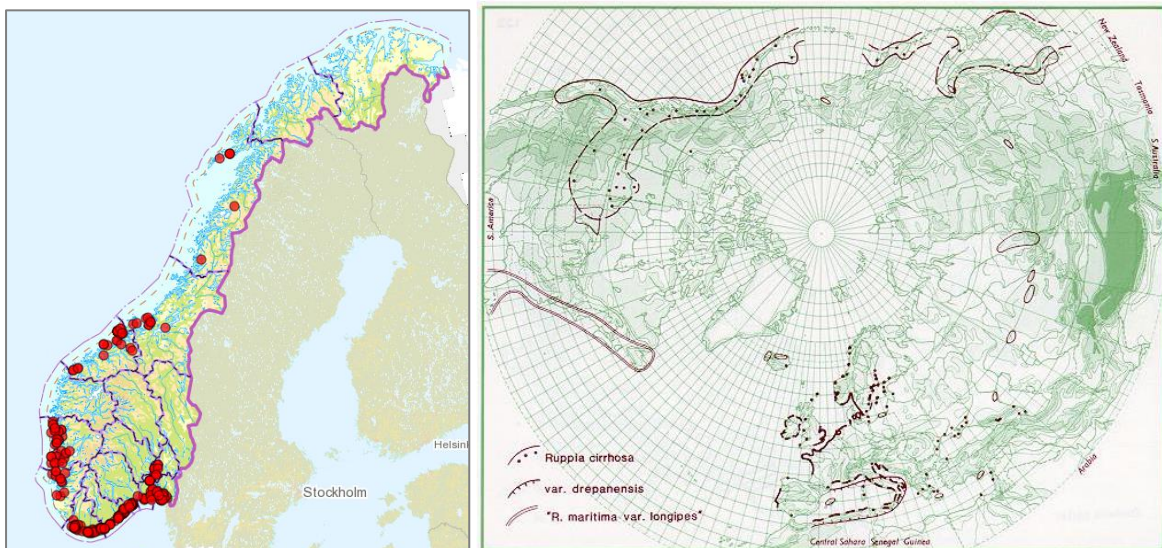
Skruehavgras er en brakkvannsplante, som finnes spredt langs det meste av kysten i områder med salinitet opp til 28 promille (Mjelde 2014). Arten finnes på finkornet sediment i innsjøer og dammer med brakt eller salt vann, i poller, indre deler av fjorder o.l. Den vokser ofte på noe grunt vann, 0,5-1 m dyp, men kan også danne bestander dypere. Skruhavgras danner ofte énarts-bestander som gjerne står noe dypere enn småhavgras *Ruppia maritima* og avløses av ålegras *Zostera* arter på dypere vann.

Planter dør ned på høsten og vinteren og overvintrer enten ved frø eller rhizomer. Den formeres ved frøspredning eller vegetativt ved hjelp av jordstengelen.

Skruehavgras inngår i vegetasjonstypen havgras/tjønnaks-undervannseng, havgras-utforming (Fremstad 1997).

Utbredelse

Skruehavgras er en kosmopolitt og finnes i nesten alle verdensdeler. I Norge finnes den spredt langs kysten fra Østfold til Lofoten. Den er ikke registrert i Troms og Finnmark.

Figur 8. Utbredelse av skruhavgras i Norge (artskart.no, hentet 10.3.20120) (venstre) og utbredelse på den nordlige halvkule (Hultén og Fries 1986) (høyre).

Synonym

Ruppia spiralis L. ex Dumort.

Rødlistestatus

Skruehavgras *Ruppia cirrhosa* er vurdert som nær truet (NT) på grunn av begrenset utbredelse og pågående nedgang i forekomst og habitatkvalitet (Solstad m.fl. 2021).

Hovedkjennetegn

Skruehavgras kjennes på:

- Opptil 50-60 cm høy plante som vokser på slambunn i brakk- eller saltvann
- trådsmale tykke blad 0,5-1mm tykke med utydelige nerver og langsgående luftkamre
- symmetriske avrundete bladspisser med tenner i bladkanten
- langstilkede smånøtter som danner en halvskjerm

Referanse: Birna Rørslett og Marit Mjelde 2021. Faktaark: *Ruppia cirrhosa* Skruhavgras. Versjon 1. Fotoflora vannplanter. Norsk institutt for vannforskning.

- aksskaftet er spiralvridd
- bladslirene oppblåste, særlig omkring blomsterstandene
- kort slirehinne som kan falle av

Forvekslingsarter

Skruehavgras er svært lik småhavgras *Ruppia maritima*. Småhavgras er imidlertid en mindre og spinklere plante og de fintannede bladspissene er mer tilspissete og asymmetriske enn skruhavgras. Småhavgras har korte aksskaft som ikke er spiralvridde.

I poller og brakkvannssjøer kan havgras-artene forveksles med busttjønnaks *Stuckenia pectinata* og trådtjønnaks *S. filiformis*. Tjønnaks-artene har også svært smale blad, men bladspissen har ikke tenner i randen. Dessuten sitter blomstene i aks og ikke i klase eller halvskjerm som hos småhavgras.

Havgras-artene kan også forveksles med ålegras *Zostera* spp. og vasskrans *Zannichellia palustris*. Ålegrasartene har **flate** blad med mer enn 1 nerve og avrundet spiss, gjerne med et innhakk i toppen. Bladspissen er helrandet og ikke finntannet som for havgras. Ålegras-artene har heller ikke frukter i halvskjerm. Vasskrans har smale (ofte <0,5 mm) blad med lang utdratt spiss og 1 nerve. Fruktene sitter 2-4 sammen på korte stilker og har knortede kanter og langt nebb.

Referanser

Fremstad, E. 1997. Vegetasjonstyper i Norge. NIVA temahefte 12: 1-279.

Den virtuelle floran. <http://linnaeus.nrm.se/>

Henriksen S. & Hilmo O. (red.) 2015. Norsk rødliste for arter 2015. Artsdatabanken, Norge.

Hultén, E. & Fries, M. 1986. Atlas of North European Vascular Plants north of the Tropic of Cancer. Koeltz Scientific Books, Königstein, 498 s.

Lid, J. & Lid, D.T. 2005. Norsk flora. Det Norske Samlaget. 6. utg. ved Reidar Elven.

Mjelde, M. 2014. Vannvegetasjon i brakkvann, med spesiell vekt på Gunneklevfjorden i Telemark. NIVA-rapport Inr 6767-2014.

Schou, J. C., Moeslund, B., Båstrup-Spohr, L., Sand-Jensen, K. 2017. Danmarks vandplanter. BFN's Forlag.

Solstad H, Elven R, Arnesen G, Eidesen PB, Gaarder G, Hegre H, Høitomt T, Mjelde M og Pedersen O (24.11.2021). Karplanter: Vurdering av skruhavgras *Ruppia cirrhosa* for Norge. Norsk rødliste for arter 2021. Artsdatabanken. <https://www.artsdatabanken.no/lister/rodlisteforarter/2021/32162>.